

Tomo Vukšić
ZAKONSKE I DRUGE PRAVNE PRETPOSTAVKE PASTORALA
ZDRAVSTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ TE
BOSNI I HERCEGOVINI

*Statutory and other legal requirements for the pastoral care
in health in the Republic of Croatia
and Bosnia and Herzegovina.*

Sažetak

Zadaća je ovog izlaganja prikazati zakonske pretpostavke pastoralala zdravstva koje omogućuju dušobrižništvo zdravstva i ravnaju ovim djelovanjem. Pri tomu se misli na crkvene i državne zakone te na dokumente iz kategorije ugovora od kojih su jedni sklopljeni između Svete Stolice i neke države, te imaju karakter međunarodnih ugovora, a drugi između nadležnih državnih ili bolničkih vlasti s crkvenim ustanovama na lokalnoj razini.

U prvom je dijelu iznesena pravna regulativa u Republici Hrvatskoj (Ustav RH; Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica; Zakoni o zdravstvenoj zaštiti i pravu pacijenata; Ugovor između Svete Stolice i RH o pravnim pitanjima; Ugovor HBK i RH o dušobrižništvu u bolnicama i ostalim zdravstvenim ustanovama te ustanovama socijalne skrbi). U drugom su dijelu izneseni zakoni i ugovori o pastoralu zdravstva u Bosni i Hercegovini (Ustav BiH; Zakon o slobodi vjere i pravnom položaju Crkava i vjerskih zajednica; Zakoni o zdravstvenoj zaštiti i pravima pacijenata; Temeljni ugovor između Svete Stolice i Bosne i Hercegovine) te kao primjer Ugovor između biskupije i bolnice u Mostaru.

Ugovori, koje su sa Svetom Stolicom potpisale Hrvatska te Bosna i Hercegovina, na jednak način reguliraju pitanje pastoralala zdravstva. U Hrvatskoj je potpisan ugovor između Biskupske konferencije i državne vlade kojim je dodatno uređeno to pitanje. U Bosni i Hercegovini, osim Temelnog ugovora sa Svetom Stolicom, u kojemu je načelno Katoličkoj Crkvi zajamčeno pravo pastoralala zdravstva, još nije potpisan ugovor između državnih vlasti i Biskupske konferencije koji je predviđen Temeljnim ugovorom. A što se zakona tiče, koji bi

trebali izravno ili neizravno regulirati pastoralnog zdravstva, oni u načelu jamče vjerska prava, ali ih reduciraju na pacijente i posvema zaboravljaju drugo osoblje koje djeluje u zdravstvu.

Ključne riječi: pastoralnog zdravstva; zakonska regulativa; ugovori o dušobrižništvu bolesnika

UVOD

Na početku izlaganja želim zahvaliti na pozivu i čestitati organizatorima ovoga znanstvenog simpozija na odabranoj temi koja je mnogostruko bitna. Osim toga, Odbor za pastoralnog zdravstva Hrvatske biskupske konferencije, splitska podružnica Hrvatskoga katoličkog liječničkog društva i Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu mislim da, kao organizatori, zaslužuju dodatnu pohvalu za način na koji su oblikovali i naslovili okvirnu temu ovoga simpozija. Naime, "pastoralnog zdravstva" mnogo je širi pojam od vrlo uobičajenoga načina razmišljanja, prema kojemu bi se ovaj oblik dušobrižništva svodio na duhovnu skrb samo za bolesnike, jer, za razliku od toga tradicionalnoga pristupa, uključuje cijeli sustav zdravstva kao i pojedine osobe koje u njemu sudjeluju, među kojima se prije svega misli na medicinsko osoblje.

Moja bi zadaća bila, kao što vidite iz programa, prikazati zakonske pretpostavke pastoralnog zdravstva koje omogućuju dušobrižništvo zdravstva i ravnaju ovim djelovanjem. Pri tomu se misli na crkvene i državne zakone te na dokumente iz kategorije ugovora od kojih su jedni sklopljeni između Svete Stolice i neke države, te imaju karakter međunarodnih ugovora, a drugi između nadležnih državnih ili bolničkih vlasti s crkvenim ustanovama na lokalnoj razini.

Kad se ovdje govori o zakonskoj regulativi koja ravna pastoralom zdravstva, valja napomenuti da se misli na pozitivne crkvene i civilne propise koji ravnaju konkretnim mogućnostima da nositelj pastoralne skrbi može nesmetano stupiti u kontakt s osobom koja mu se obraća zbog svojih duhovnih potreba, bez obzira radi li se o katoličkom vjerniku ili ne. To pak znači da predmet ovoga teksta nisu različita područja koja su, u užem ili širem smislu, također teme i problematike pastoralnog zdravstva, kao što su na primjer pitanja eutanazije i odnosa prema ljudskom životu od začeća do rođenja, umjetne oplodnje te obiteljskog i seksualnoga života, znanstvenih medicinskih

i bioloških istraživanja i manipulacija koje su za katolički moral neprihvatljive, odnosno donošenja i primjene zakona koji time ravnaju, a u čemu zdravstveni djelatnici sudjeluju po naravi svoje službe. K tomu, predmet ovoga prikaza nije ni pitanje preventivnoga pastoralnog zdravstva na području legalne zakonodavne vlasti koja priprema i donosi zakone, farmaceutske industrije i tolikih drugih područja života koje se također podrazumijevaju pod pojmom "pastoralnog zdravstva" u njegovu širokom značenju.

Svakako je prikladno i korisno tijekom ovog izlaganja ukratko i usporedno predstaviti pravnu regulativu, kako crkvenu tako i državnu, koja uređuje pitanje pastoralnog zdravstva u Republici Hrvatskoj te u Bosni i Hercegovini. Na toj ponuđenoj prilici posebice sam zahvalan organizatorima zato što među predavačima i sudionicima na ovom simpoziju sudjeluju zainteresirane osobe koje žive i djeluju u jednom ili drugom pravnom sustavu, a neki možda u oba, pa su im takva saznanja potrebna. Ovakav pristup pohvalan je također zato što smo mi jedna Crkva u hrvatskom narodu te smo upućeni, iako živimo u različitim prilikama i pravnim okolnostima, na crkvenu suradnju gdje god je to moguće i na razmjenu iskustava i informacija jedni o drugima. Zato će u nastavku najprije ukratko biti prikazana zakonska materija u Republici Hrvatskoj, a potom zakoni i ugovori koji ravnaju ovom problematikom u Bosni i Hercegovini.

1. PRAVNA REGULATIVA O PASTORALU ZDRAVSTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Pitanje pastoralnog zdravstva u Republici Hrvatskoj, kao jedno od ljudskih prava, predmet je državnog Ustava, Zakona o zdravstvenoj zaštiti i zakona o pravu pacijenata, Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica, Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima te iz njega izvedenog ugovora o dušobrižništvu u bolnicama i ostalim zdravstvenim ustanovama, te ustanovama socijalne skrbi između Hrvatske biskupske konferencije i Republike Hrvatske, čije će odredbe u nastavku biti predstavljene.

1.1. Ustav Republike Hrvatske

Prema odredbi čl. 14 Ustava Republike Hrvatske, svi ljudi su pred zakonom jednaki, odnosno, kako tamo piše: "Svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama."¹

Vjerska prava i slobode, koje spominje Ustav, a koje nas ovdje zanimaju radi prikazivanja teme pastorala zdravstva, svakako uključuju i pravo na javno očitovanje i prakticiranje vlastite vjere, pravo pripadanja određenoj Crkvi ili vjerskoj zajednici te, u okviru vlastite zajednice, pravo na organiziranja dušobrižništva za članove bez obzira gdje oni borave, pa tako i u bolnicama, drugim zdravstvenim ustanovama i ustanovama socijalne skrbi.

1.2. Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica

U skladu s takvim razumijevanjem prava o slobode vjere i njezina prakticiranja, Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica Republike Hrvatske (čl. 14), koji je stupio na snagu 2002. godine, glede pastorala zdravstva, propisao je: "Vjerskoj zajednici jamči se pravo na dušobrižništvo vjernika koji se nalaze u zdravstvenim i ustanovama socijalne skrbi. Način ostvarivanja ovog prava uredit će se ugovorom između vjerske zajednice i osnivača ovih ustanova."²

1.3. Zakoni o zdravstvenoj zaštiti i pravu pacijenata

U Zakonu o zdravstvenoj zaštiti Republike Hrvatske, što je vrlo neobično i predstavlja velik nedostatak zakona, nisam uspio pronaći ikakvo spominjanje prava vjernika,³ dok se u Zakonu o zaštiti prava pacijenata⁴ samo na jednom mjestu (čl. 4) štite vjerska uvjerenja: "Načelo humanosti zaštite prava pacijenata

¹ "Narodne novine. Službeni list Republike Hrvatske", br. 85/2010.

² "Narodne novine. Službeni list Republike Hrvatske", br. 83/2002.

³ Usp. "Narodne novine. Službeni list Republike Hrvatske", br. 150/2008., 71/2010., 22/2011., 84/2011., 154/2011., 12/2012., 70/2012., 144/2012., 82/2013.

⁴ Usp. "Narodne novine. Službeni list Republike Hrvatske", br. 169/2004.

ostvaruje se: (...) zaštitom osobnosti pacijenta uključujući poštivanje njegove privatnosti, svjetonazora te moralnih i vjerskih uvjerenja.”

1.4. *Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima*

Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica Republike Hrvatske, ustvari, preuzeo je ono što je 19. prosinca 1996. potpisano u Ugovoru između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima (čl. 16). Tim su Ugovorom dvije ugovorne strane dogovorile dvoje. Prvo, da: “Republika Hrvatska priznaje i jamči Katoličkoj Crkvi pravo na dušobrižništvo vjernika koji se nalaze u zatvorima, bolnicama, lječilištima, sirotištima i svim ustanovama za zdravstvenu i društvenu skrb, bilo da su javnoga bilo privatnog značenja.” I drugo, da će: “Dušobrižnička djelatnost u navedenim ustanovama, koje su javnoga značenja, bit [će] uređena posebnim ugovorom između nadležnih crkvenih vlasti i tijela Republike Hrvatske.”⁵

Ovdje svakako treba primijetiti da je formulacija, koju nalazimo u Ugovoru između Svete Stolice i Republike Hrvatske, mnogo preciznija od one koju nalazimo u Zakonu. Naime, Ugovor izričito kaže da Katolička Crkva ima pravo organizirati dušobrižništvo zdravstva u svim ustanovama, “bilo da su javnoga bilo privatnoga karaktera”, dok u Zakonu nema takve jasne formulacije. Istina, odredba iz Zakona, da se “vjerskoj zajednici jamči [se] pravo na dušobrižništvo vjernika koji se nalaze u zdravstvenim i ustanovama socijalne skrbi”, ne isključuje da se to odnosi na sve ustanove takve vrste što potkrepljuje sljedeći stavak u kojemu se predviđa da će osnivač takve ustanove potpisati ugovor s vjerskom zajednicom o dušobrižništvu njezinih vjernika u njegovoj ustanovi, ali bolje bi bilo da je formulacija jasnija.

1.5. *Ugovor Hrvatske biskupske konferencije i Republike Hrvatske*

U skladu s odredbom iz Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske, glede bolnica, ostalih ustanova zdravstvene i socijalne skrbi javnoga karaktera, to jest onih ustanova te

⁵ “Narodne novine. Službeni list Republike Hrvatske – Međunarodni ugovori”, broj 3/1997.

vrste kojima je država osnivač, skoro deset godina nakon potpisivanja spomenutog Ugovora, u Tajništvu Hrvatske biskupske konferencije u Zagrebu, 31. listopada 2005., potpisan je Ugovor o dušobrižništvu u bolnicama i ostalim zdravstvenim ustanovama, te ustanovama socijalne skrbi između Hrvatske biskupske konferencije i Republike Hrvatske.

Budući da taj Ugovor ravna cjelokupnim pastoralom zdravstva u ustanovama javnoga karaktera na području Republike Hrvatske, u nastavku ga se donosi u cijelosti.⁶

Na temelju članka 16. stavka 2. *Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima* (Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 3/97), Vlada Republike Hrvatske i Hrvatska biskupska konferencija sklapaju sljedeći

UGOVOR
O DUŠOBRIŽNIŠTVU U BOLNICAMA I OSTALIM ZDRAVSTVENIM
USTANOVAMA, TE USTANOVAMA SOCIJALNE SKRBI

UVOD

Članak 1.

Ovim Ugovorom uređuje se način ostvarivanja prava na dušobrižništvo vjernika katolika koji se nalaze u bolnicama i ostalim zdravstvenim ustanovama, te ustanovama socijalne skrbi (u daljnjem tekstu: bolnice i ustanove).

OPĆE ODREDBE

Članak 2.

Dušobrižništvo vjernika katolika u bolnicama i ustanovama, prije svega, podrazumijeva sljedeće aktivnosti: liturgijska slavlja i podjeljivanje sakramenata, savjetovanje u pitanjima vjere i morala, posjećivanje bolesnika, te suradnju u humanizaciji zdravstvene i socijalne skrbi.

Članak 3.

S posebnim pisanim mandatom mjesnoga biskupa, dušobrižništvo obavlja dušobrižnik koji je u pravilu svećenik (u daljnjem tekstu: kapelan), a tu službu može vršiti i đakon, redovnica ili vjernik laik.

U žurnim slučajevima duhovnu pomoć u bolnicama i ustanovama može pružiti svaki katolički svećenik.

Članak 4.

Kao potpora za služenje Crkve općem dobru u bolnicama i ustanovama, Vlada Republike Hrvatske će osigurati sredstva u iznosu od 1.000 kuna po

⁶ "Službeni vjesnik Zagrebačke nadbiskupije", br. 4/2005., str. 194-195.

svakoj bolnici i ustanovi mjesečno. Iznos će se dostavljati mjesečno na račun Hrvatske biskupske konferencije.

Članak 5.

Za obavljanje dušobrižništva bolnice i ustanove će osigurati prikladne prostore koje će biskupija, na čijem se području nalazi bolnica ili ustanova, opremiti za trajno održavanje katoličke liturgije. Ujedno će osigurati prostore gdje će dušobrižnik moći primati bolesnike ili korisnike zdravstvene i socijalne skrbi na duhovne razgovore.

Članak 6.

Kapelani u bolnicama i ustanovama primat će mjesečnu nagradu od biskupije na čijem području vrše službu.

Bolnice i ustanove osiguravaju financiranje onih kapelana za čije su djelovanje sklopile ugovor s biskupijom na čijem se teritoriju bolnica ili ustanova nalazi.

383

POSEBNOST DUŠOBRIŽNIŠTVA U BOLNICAMA I USTANOVAMA

Članak 7.

Župe koje su osnovane u pojedinim bolnicama ravnaju se prema kanonskim propisima. Za njihovo uzdržavanje i uređenje zgrada biskupija može, u smislu Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o gospodarskim pitanjima, članak 11. i članak 12. stavak 2. (Narodne novine - Međunarodni ugovori, broj 18/98), tražiti doprinos od osnivača bolnice.

Kapele u vlasništvu Katoličke Crkve koje se nalaze u bolnicama ili ustanovama, kao i bogoslužne prostore u vlasništvu pojedine bolnice ili ustanove namijenjene za katoličke vjernike, uzdržavat će dotična bolnica ili ustanova, dok će potrebne liturgijske predmete pribaviti biskupija na čijem se području nalazi bolnica ili ustanova.

Članak 8.

Na zahtjev bolesnika ili njegove obitelji i rodbine, bolničko osoblje dužno je pozvati dušobrižnika.

Dušobrižnik može posjećivati bolesnike i vjerske obrede slaviti u svako doba kad to potrebe zahtijevaju.

Članak 9.

Uprava bolnica i ustanova omogućit će u prikladnim prostorima održavanje stručnih i duhovnih susreta za katolike u istim ustanovama.

ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 10.

Ovaj Ugovor sklapa se na neodređeno vrijeme.

Ako jedna od ugovornih strana bude smatrala da su se bitno promijenile prilike u kojima je sklopljen ovaj Ugovor, tako da gaje potrebno mijenjati, započet će odgovarajuće pregovore.

Članak 11.

Ovaj Ugovor sastavljen je u četiri istovjetna primjerka od kojih svaka ugovorna strana zadržava dva primjerka.

Članak 12.

Ovaj Ugovor stupa na snagu s danom njegova potpisivanja.

Zagreb, 31. listopada 2005.

Kardinal Josip Bozanić, v. r.
PREDSJEDNIK HRVATSKE BISKUPSKE
KONFERENCIJE

Dr. sc. Ivo Sanader, v. r.
PREDSJEDNIK VLADE
ZA VLADU REPUBLIKE HRVATSKE

ZA HRVATSKU BISKUPSKU KONFERENCIJU

2. ZAKONI I UGOVORI O PASTORALU ZDRAVSTVA U BOSNI I HERCEGOVINI

Slično kao u Hrvatskoj, i u Bosni i Hercegovini postoji ustavna, zakonska i ugovorna regulativa koja ravna pastoralom zdravstva. To je prije svega Ustav Bosne i Hercegovine, Zakon o slobodi vjere i pravnom položaju Crkava i vjerskih zajednica, zakoni o zdravstvenoj zaštiti te zakoni o pravima pacijenata u Federaciji BiH i u Republici Srpskoj, temeljni ugovor sa Svetom Stolicom i ugovor između biskupije u Mostaru i bolnice.

2.1. *Ustav Bosne i Hercegovine*

Kao što je poznato, nakon dugih pregovora zaraćenih strana, u američkom gradu Daytonu potpisan je 1995. godine Okvirni sporazum za mir u BiH, poznatiji kao Daytonski sporazum, s više aneksa kao njegovih sastavnih dijelova.

Aneksom 4 Daytonskoga sporazuma ustanovljen je novi Ustav Bosne i Hercegovine. Prema čl. 2 tog Ustava, koji je u cijelosti posvećen problematici ljudskih prava i temeljnih sloboda, propisana je obveza države i njezinih entiteta da u potpunosti primijene i osiguraju najviši standard ljudskih prava, kako u miru tako i ratu.

Ustav daje Europskoj konvenciji o ljudskim pravima veću snagu u odnosu na ostale ustavne norme. To jest, u slučaju konflikta normi jaču pravnu snagu imaju norme Europske konvencije što određuje čl. 2, t. 2. Ustava gdje se kaže: "Prava i slobode izloženi u Europskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i njezini protokoli, primjenjivat će se

direktno u Bosni i Hercegovini. Ovi dokumenti imat će prednost nad svim ostalim zakonima.”

Pored spomenutoga čl. 2 Ustava, cijeli aneks 6 Daytonskoga sporazuma ima naslov Sporazum o ljudskim pravima. Osim taksativnog nabrojanja ljudskih prava i propisanoga načela nediskriminacije u njihovu priznavanju, uživanju i zaštiti, među kojima je i “pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjere” (čl. 2), Daytonski sporazum u dodatku aneksu 6 nabroja međunarodni instrumentarij iz oblasti ljudskih prava koji je sastavni dio Sporazuma.

U čl. I aneksa 6 strane potpisnice obvezale su se sljedeće: “Temeljna prava i slobode strane će osigurati svim osobama, koje spadaju pod njihovu jurisdikciju, najvišu razinu međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda, uključujući prava i slobode osigurane Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te njezinim Protokolima, kao i drugim međunarodnim sporazumima navedenim u Dodatku ovoga Aneksa. Ova prava uključuju: (...) slobodu misli, savjesti i vjeroispovijedi.”⁷

2.2. Zakon o slobodi vjere i pravnom položaju Crkava i vjerskih zajednica

Osim Ustava, postoji također Zakon o slobodi vjere i pravnom položaju Crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini koji je stupio na snagu 2004. godine.⁸ Taj zakon u čl. 4 t. 1 osigurava slobodu vjeroispovijedanja: “Svatko ima pravo na slobodu vjere i uvjerenja, uključujući slobodu javnog ispovijedanja, odnosno neispovijedanja vjere. Jednako tako, svatko ima pravo prihvatiti ili promijeniti vjeru, kao i slobodu – bilo sam ili u zajednici s drugima, javno ili privatno – da na bilo koji način očituje svoja vjerska osjećanja i uvjerenja obavljanjem obreda, izvršavanjem i pridržavanjem vjerskih propisa, držanjem do običaja i drugih vjerskih aktivnosti.”

U čl. 7 t. 2 propisano je: “Sloboda vjere ili uvjerenja uključuje pravo svake osobe, odnosno crkve i vjerske zajednice, da može očitovati svoju vjeru ili uvjerenje, bilo pojedinačno ili u zajednici

⁷ Usp. Tomo VUKŠIĆ, *CRKVA I DRŽAVA. ZAKONI, PODZAKONSKI AKTI, UGOVORI I KOMENTARI*, BK BiH, SARAJEVO 2007.

⁸ Usp. “Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, br. 5/2004.

s drugima, javno ili privatno, uključujući, među ostalim, pravo: (...) Obavljati vjerske obrede u svojim ili zakupljenim, odnosno iznajmljenim zgradama ili prostorijama koje, prema posebnim propisima, ispunjavaju uvjete za okupljanje većeg broja osoba, na otvorenim prostorima vjerskih objekata, na grobljima, te domovima i imanjima svojih vjernika.” A u čl. 10 t. 3 kaže se da: “Crkve i vjerske zajednice mogu: (...) Osnivati kulturne, karitativne, zdravstvene i odgojno-obrazovne ustanove različitog smjera, vrste i stupnja, u pravima izjednačene s ustanovama čiji su osnivači država ili drugi ovlašteni osnivači, i obavljati u njima odgovarajuću djelatnost te navedenim ustanovama samostalno i neposredno upravljati sukladno zakonu.”

Kao što je već primijećeno na drugom mjestu⁹ u obliku osvrta na ovaj zakon, svakako treba ponoviti da u njemu uopće nije ni spomenuta mogućnost zadovoljavanja duhovnih potreba vjernika u bolnicama i drugim sličnim ustanovama što je svakako velik propust zakonodavca. No, budući da ovim zakonom ništa od toga nije zabranjeno, takva pastoralna aktivnost prema klasičnom načelu prava samim je time dopuštena. Pa ipak, načelna je odredba trebala biti donesena.

2.3. Zakoni o zdravstvenoj zaštiti i pravima pacijenata

Federacija BiH imala je Zakon o zdravstvenoj zaštiti iz 1997. godine koji je u čl. 26 t. 12 propisivao: “U ostvarivanju zdravstvene zaštite svaki građanin ima neotuđivo pravo na: (...) obavljanje vjerskih obreda za vrijeme boravka u stacionarnoj zdravstvenoj ustanovi u za to predviđenom prostoru, uključujući i pravo opremanja u mrtvačnici u slučaju smrti, uz primjenu vjerskih obreda-odvojeno po konfesijama.”¹⁰

Spomenuti zakon promijenjen je 2010. godine. Učinjeno je to tako da je nova formulacija, nažalost, redukcionistička u odnosu na dotadašnju i mnogo manje jasna negoli ona iz prethodnoga zakona koja je upravo bila navedena. Naime, u prijašnjem zakonu “svaki građanin” imao je pravo na obavljanje vjerskih obreda, bez obzira je li on pacijent ili medicinski djelatnik, i bilo je predviđeno da to bude u zasebnom prostoru,

⁹ Usp. Tomo VUKŠIĆ, *CRKVA I DRŽAVA. ZAKONI, PODZAKONSKI AKTI, UGOVORI I KOMENTARI*, STR. 47.

¹⁰ “Službene novine Federacije BiH”, br. 29/97.

koji je za to predviđen, dok se u novom zakonu (čl. 27) govori samo o pacijentima, koji imaju pravo na prakticiranje svoje vjere, i uopće se ne spominje zaseban prostor u kojemu bi se to vršilo. Taj propis novoga zakona glasi: "Pacijentom, u smislu ovoga zakona, kao i propisa o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata, smatra se svako lice, bolesno ili zdravo, osigurano ili neosigurano lice, koje zatraži ili kojem se pruža određena mjera ili zdravstvena usluga u cilju očuvanja i unapređenja zdravlja, sprečavanja bolesti, liječenja ili zdravstvene njege i rehabilitacije. Svakom pacijentu iz stava 1. ovog člana garantiraju se prava: (...) na obavljanje vjerskih obreda."¹¹

Vrlo slično i Zakon o zdravstvenoj zaštiti Republike Srpske, koji je na snazi od 2009. godine, nedovoljno jasno tretira pitanje dušobrižništva zdravstva jer propisuje (čl. 17) samo: "Svaki građanin ima pravo da zdravstvenu zaštitu ostvaruje uz poštovanje najvišeg mogućeg standarda ljudskih prava i vrijednosti, odnosno ima pravo na fizički i psihički integritet i na bezbjednost ličnosti, kao i na uvažavanje njegovih moralnih, kulturnih i religijskih ubjeđenja."¹²

Osim Zakona o zdravstvenoj zaštiti u Federaciji BiH postoji također Zakon o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata, objavljen također 2010. godine. Bitan je za našu temu čl. 47 toga zakona koji regulira pravo na obavljanje vjerskih obreda, a glasi: "Pacijent za vrijeme boravka u stacionarnoj zdravstvenoj ustanovi, u pravilu, može ostvariti pravo na obavljanje vjerskih obreda, u za to predviđenom prostoru, uključujući i pravo opremanja u mrtvačnici u slučaju smrti, uz primjenu vjerskih obreda – odvojeno po konfesijama, suglasno prostornim mogućnostima zdravstvene ustanove."¹³

U Republici Srpskoj 2010. godine usvojen je Zakon o pravima pacijenata u kojemu se, međutim, uopće ne spominju njihova vjerska prava.¹⁴ Dapače, mora se kazati da ni jedan od zakona o zdravstvenoj zaštiti, kako onaj u Federaciji BiH tako onaj u Republici Srpskoj, ne uvažava posvema niti primjenjuje dokraja ono što je 2007. godine dogovoreno Temeljnim ugovorom između Svete Stolice i Bosne i Hercegovine. Naime, iako su svi spomenuti

¹¹ "Službene novine Federacije BiH", br. 46/2010.

¹² "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 106/2009.

¹³ "Službene novine Federacije BiH", br. 40/2010.

¹⁴ Usp. <http://www.parlament.gov.rs>.

zakoni mladi od Temelnog ugovora sa Svetom Stolicom, doima se da zakonodavci uopće nisu poštovali taj međunarodni ugovor, a morali su ozakoniti sve što je dogovoreno jer međunarodni ugovor, po svojoj pravnoj snazi, jači je od lokalnoga zakona te su strane potpisnice dužne provesti ono što je dogovoreno.

2.4. *Temeljni ugovor između Svete Stolice i Bosne i Hercegovine*

Za pitanje pastoralna zdravstva iz ugovora sa Svetom Stolicom bitan je čl. 15 svojim dvama stavcima jer Katoličkoj Crkvi osigurava pravo na pastoralna zdravstva sljedećim riječima: "1. Bosna i Hercegovina priznaje i jamči Katoličkoj crkvi pravo na dušobrižništvo vjernika katolika koji se nalaze u oružanim snagama i u redarstvenim službama, te onih koji se nalaze u zatvorima, bolnicama, sirotištima i u svim ustanovama za zdravstvenu i socijalnu skrb, bilo javnoga bilo privatnoga značaja.

2. Dušobrižnička djelatnost u oružanim snagama i redarstvenim službama te ustanovama koje su javnoga značaja, navedenim u stavku 1. ovoga članka, uredit će se posebnim ugovorima između nadležnih crkvenih vlasti i Bosne i Hercegovine."¹⁵

Još jednom treba zapaziti da su svi zakoni u Bosni i Hercegovini, koje smo naveli, na razini terminologije, kojom se koriste, u odnosu na ugovor sa Svetom Stolicom, nepravedno i nezakonito reducirali pravo pastoralna zdravstva samo na pacijente, čime su isključili sve druge protagoniste zdravstvenoga sustava, a prije svega medicinsko osoblje, čija se vjerska prava uopće ne spominju niti štite. To jest, državni se zakoni koriste samo pojmom "pacijent" i osiguravaju vjerska prava pacijenata, dok Temeljni ugovor sa Svetom Stolicom kaže da se Katoličkoj Crkvi priznaje i jamči pravo na dušobrižništvo svih "vjernika katolika" u bolnicama, sirotištima i svim ustanovama za zdravstvenu i socijalnu skrb, bilo javnoga bilo privatnoga značaja, što se jednako odnosi na sve katoličke vjernike koji se na bilo koji način pojavljuju kao dio sustava koji brine o zdravstvu.

Međutim, upravo spomenuto veliki je nedostatak zakonodavstva u BiH, ali nije najveći. Naime, mnogo teži pravni

¹⁵ *Acta Apostolicae Sedis*, br. 11/2007., str. 939-946; *Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori*, br. 10/2007., str. 1936-1944.

problem, iz kojega proizlazi mnogo praktičnih nepoznanica i nejasnoća, sastoji se u tomu što ni do danas nije potpisan nikakav posebni ugovor, koji bi vrijedio na razini cijele BiH, između nadležnih crkvenih vlasti i države, pa ni ugovor koji bi regulirao pitanje dušobrižništva vjernika katolika koji se nalaze u bolnicama, sirotištima i svim ustanovama za zdravstvenu i socijalnu skrb, bilo da se radi o ustanovama javnoga bilo privatnoga karaktera, iako je Temeljni ugovor između Svete Stolice i Bosne i Hercegovine potpisan još 2007. godine i, kao i u Hrvatskoj, predviđa potpisivanje posebnog ugovora.

2.5. Ugovor između biskupije i bolnice u Mostaru

Koliko je meni poznato u cijeloj Bosni i Hercegovini postoje samo dva svećenika koji su izravno zaduženi za pastoral zdravstva: jedan u Mostaru, a drugi u Sarajevu. Ovaj u Mostaru djeluje u skladu s ugovorom koji su 2009. godine potpisali Klinička bolnica Mostar i Mostarsko-duvanjska i Trebinjsko-mrkanska biskupija. A budući da je to još jedini ugovor na području cijele BiH, u nastavku ga donosim u cijelosti.

Na temelju članka 4. stavka 1. i članka 7. stavka 2. *Zakona o slobodi vjere i pravnom položaju Crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini* ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 5/2004.) i na temelju članka 15. stavka 1. *Temelnog ugovora između Svete Stolice i Bosne i Hercegovine* ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine – Međunarodni ugovori", broj 10/2007.) Biskupija Mostarsko-duvanjska i Trebinjsko-mrkanska (u daljnjem tekstu: Biskupija) i Klinička bolnica Mostar (u daljnjem tekstu: KB Mostar) sklapaju sljedeći

UGOVOR

O DUŠOBRIŽNIŠTVU U KLINIČKOJ BOLNICI MOSTAR

Članak 1.

Ovim Ugovorom uređuje se način ostvarivanja prava na dušobrižništvo vjernika katolika koji se nalaze u KB Mostar.

Članak 2.

Dušobrižništvo vjernika katolika u KB Mostar, prije svega, obuhvaća sljedeće aktivnosti: liturgijska slavlja i podjeljivanje sakramenata,

savjetovanje u pitanjima vjere i morala, posjećivanje bolesnika, te suradnju u humanizaciji zdravstvene i socijalne skrbi.

Članak 3.

S posebnim pisanim mandatom dijecezanskoga biskupa, stalno dušobrižništvo obavlja dušobrižnik koji je u pravilu svećenik (u daljnjem tekstu: bolnički kapelan), a tu službu, u slučaju potrebe i s pisanim mandatom dijecezanskoga biskupa, u skladu s odredbama *Zakonika kanonskoga prava* može vršiti i đakon, redovnica ili vjernik laik.

Članak 4.

O svakoj zakonitoj promjeni u službi bolničkoga kapelana, Biskupija će pismeno obavijestiti upravu KB Mostar.

Članak 5.

Za obavljanje dušobrižništva KB Mostar će osigurati prikladan prostor koji će Biskupija, o svom trošku, opremiti za trajno održavanje katoličke liturgije. Nakon što bude propisno uređen, taj prostor će biti blagoslovljen i proglašen bolničkom kapelicom. Prostor, u kojemu je smještena bolnička kapelica, u vlasništvu je KB Mostar a inventar bolničke kapelice u vlasništvu Biskupije. KB Mostar će ujedno pokraj kapelice osigurati prostor gdje će dušobrižnik moći primati vjernike katolike, koji se nalaze u KB Mostar, na duhovne razgovore, a isti prostor će služiti i kao sakristija (u daljnjem tekstu: sakristija).

Kapelica ne može biti korištena za vršenje obreda drugih crkvenih i vjerskih zajednica, osim s pisanim odobrenjem nadležne vlasti Katoličke Crkve i u skladu s odredbama crkvenoga zakona.

Članak 6.

Biskupija se brine za stambeni smještaj bolničkoga kapelana.

Članak 7.

Redovite će troškove kapelice i sakristije (voda, struja, grijanje, otvori, instalacije i njihovi popravci itd.) podmirivati KB Mostar, dok će potrebne liturgijske predmete i inventar kapelice i sakristije nabavljati i održavati Biskupija.

Kapelicu čisti pomoćno osoblje KB Mostar kako to kućni red KB Mostar predviđa.

Ključeve kapelice i sakristije imat će uprava KB Mostar, Biskupija i bolnički kapelan. Pristup u kapelicu bit će svakoga dana stalno slobodan.

Članak 8.

Na zahtjev bolesnika ili njegove obitelji i rodbine, bolničko osoblje dužno je pozvati bolničkoga kapelana.

Bolnički kapelan može posjećivati bolesnike i slaviti vjerske obrede u svako doba kad to potrebe zahtijevaju.

Članak 9.

Uprava KB Mostar omogućit će u prikladnim prostorijama održavanje povremenih stručnih i duhovnih susreta za katolike u KB Mostar.

Članak 10.

Ovaj Ugovor sklapa se na neodređeno vrijeme.

Ako jedna od ugovornih strana bude smatrala da su se bitno promijenile prilike u kojima je sklopljen ovaj Ugovor, tako da ga je potrebno mijenjati, ugovorne strane će pristupiti pregovorima.

A bude li potrebno, ugovorne strane će također pristupiti pregovorima kako bi ovaj Ugovor bio usklađen s odredbama budućeg Ugovora o dušobrižničkoj djelatnosti u bolnicama (*Temeljni ugovor*, članak 15. stavak 2.) koji trebaju sklopiti nadležne vlasti Katoličke Crkve i Bosna i Hercegovina.

Članak 11.

Ovaj Ugovor sastavljen je u četiri istovjetna primjerka od kojih svaka ugovorna strana zadržava dva primjerka.

Članak 12.

Ovaj Ugovor stupa na snagu na dan njegova potpisivanja.

Mostar, 10. studenoga 2009.

Mostarsko duvanjski biskup
i trebinjsko-mrkanski
apostolski upravitelj
Mons. dr. Ratko Perić

Ravnatelj
Kliničke bolnice Mostar
Prof. dr. sc. Ante Kvesić, dr. med.

ZAKLJUČAK

Ugovori, koje su sa Svetom Stolicom potpisale Hrvatska te Bosna i Hercegovina, na jednak način reguliraju pitanje pastorala zdravstva. Kao što predviđa ugovor sa Svetom Stolicom, u Hrvatskoj je kasnije potpisan dobar ugovor između Biskupske konferencije i državne vlade kojim je dodatno uređeno ovo pitanje. Međutim, iako je pitanje vjerskih prava i zakonima o zdravstvu načelno podržano, ti zakoni ipak ne rješavaju pitanje pastorala zdravstva na zadovoljavajući način pa bi bilo korisno kad bi bili dopunjeni u skladu sa sadržajem i terminologijom kojom se koristi ugovor sa Svetom Stolicom.

U Bosni i Hercegovini, osim Temelnog ugovora sa Svetom Stolicom, u kojemu načelno Katoličkoj Crkvi zajamčeno pravo pastorala zdravstva, još nije potpisan ugovor između državnih

vlasti i Biskupske konferencije koji je predviđen Temeljnim ugovorom. A što se zakona tiče, koji bi trebali izravno ili neizravno regulirati pastoral zdravstva, oni u načelu jamče vjerska prava, ali ih reduciraju na pacijente i posvema zaboravljaju drugo osoblje koje djeluje u zdravstvu.

STATUTORY AND OTHER LEGAL REQUIREMENTS FOR THE
PASTORAL CARE IN HEALTH IN THE REPUBLIC OF CROATIA
AND BOSNIA AND HERZEGOVINA

Summary

The task of this paper is to present the legal requirements for the pastoral care in health needed to provide spiritual guidance in health care and to manage these activities. Here this refers to church and state laws, as well as to the documents related to the agreements concluded between the Holy See and a state, having the character of international treaties, and the agreements concluded between the proper state authorities or hospital authorities and local church institutions. In the first part legal regulations in the Republic of Croatia are presented (Croatian Constitution; the Law on the Legal Status of Religious Communities; Laws on Health Care and Rights of Patients; Agreement between the Holy See and the Republic of Croatia on Legal Matters; Agreement between the Croatian Bishops' Conference and the Republic of Croatia on Pastoral Care in Hospitals and other Medical Institutions and Social Welfare Institutions).

In the second part laws and agreements on the pastoral care in health in the Republic of Bosnia and Herzegovina are presented (Constitution of Bosnia and Herzegovina; Law on Freedom of Religion and Legal Status of Churches and Religious Communities; Law on Health Care and Patients' Rights; The Basic Agreement between the Holy See and Bosnia and Herzegovina); also, as an example, Agreement between the Diocese and Hospital in Mostar is presented. Agreements signed by Croatia and Bosnia and Herzegovina regulate the issues of pastoral care in health in the same way. In Croatia an agreement between the Bishops' Conference and state Government was signed by which this issue has been further regulated. In Bosnia and Herzegovina only the Basic Agreement with the Holy See was

signed, in which the Catholic Church is principally guaranteed the right to pastoral care in health, but the agreement between the State authorities and Bishops' Conference, as specified in the Basic Agreement, has not been signed yet. And, as far as the laws are concerned, which should regulate directly or indirectly the pastoral care in health, they principally guarantee religious rights, but they are reduced to patients, totally ignoring the other personnel who work in health care.

Key words: *pastoral care in health, legal regulations, agreements on the patients' pastoral care.*